

Posudok vedúcej diplomovej práce Bc. Ivy Podhrázskej *(Ne)kojenie. Zkušenosti žen a možnosti jejich volby v otázce kojení* (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovej, Katedra genderových studií, Praha 2018)

Iva Podhrázská si za tému práce vybrala dojčenie/kojenie, presnejšie identifikáciu normy kojenia, ktorej existenciu v Českej republike na začiatku svojho výskumu predpokladala.¹ Myslím, že o existencii tejto normy a jej sily svedčí aj to, že doposiaľ v Česku nedošlo až na diskusiu o prítomnosti kojacich žien vo verejnom priestore na hlbšie diskusie o kojení. Takéto diskusie už dlhšie prebiehajú napríklad vo Veľkej Británii a USA. Je otázkou, či to nebolo aj v dôsledku verejnej opozície niektorých žien k veľkému tlaku na morálnu povinnosť koiť svoje dieťa, že Kráľovská akadémia pôrodných asistentiek vo Veľkej Británii v júni tohto roku zmenila svoje smernice tak, aby posilnila autonómne rozhodovanie žien o tom, či koiť chcú alebo nechcú a aby ženám poskytla dostatočnú podporu aj v prípade ich rozhodnutia nekojiť – lebo tak tomu doposiaľ nebolo.² Od tohto kroku sa – zdá sa – Česká republika nachádza ešte ďaleko. Diplomandka v svojej práci poskytuje veľmi dobrý pohľad do toho, prečo tomu tak je.

Hneď na začiatku chcem uviesť, že prácu považujem za veľmi vydarenú. Pre mňa samu bola problematizácia kojenia, ako ju v svojom písaní a na konzultáciách prinášala Iva Podhrázská, podnetná a priviedla moju pozornosť k téme, ktorá bola celkom na okraji môjho záujmu. Práca vo výsledku prináša argumenty, prečo a ako je – z feministického východiska – potrebné a možné problematizovať predpoklady o univerzálnej schopnosti žien koiť a o morálnej povinnosti kojenia. Robí tak na základe pomerne rozsiahleho štúdia literatúry a dôkladného empirického výskumu, založeného na metóde hĺbkového naratívneho rozhovoru s ženami so skúsenosťou kojenia aj nekojenia.

V teoretickej časti práce autorka komplexne opisuje podmienky vzniku a udržiavania normy kojenia. Poukazuje tu na viacero determinantov: globálnu politiku znižovania detskej úmrtnosti a chorobnosti presadzovanú po druhej svetovej vojne náležitými organizáciami Organizácie spojených národov; katolícky aj feministický aktivizmus na podporu kojenia v Spojených štátoch amerických; politiky zamestnanosti a propopulačné politiky v štátno-socialistickom Československu aj začlenenie medzinárodných stratégií podpory kojenia v Českej republike po roku 1989.

Pre prácu je zásadnou tretia kapitola, v ktorej autorka podrobne rozoberá, ako možno chápať kojenie z rôznych feministických perspektív. Pre to, aby teoreticky rozvinula feministickú kritiku normy kojenia, využíva jednak už existujúce feministické sociálnovedné výskumy zo zahraničia aj pojmovú výbavu tretej vlny feminizmu a kritiku feminizmu voľby. Presvedčivo ukazuje, ako niektoré feministické diskurzy prinášajú esencionalistické chápanie identity žien a ďalšie zase toto chápanie legitimizujú poukázaním na (vždy správnu) slobodnú voľbu žien. Ivu Podhrázsku ale zaujíma, „kde tato volba [voľba nepracovať v platenom zamestnaní a naplno sa venovať výchove detí a starostlivosti o domácnosť, teda voľba v kontexte ktorej sa volí aj normované kojenie] vzniká a zda se vůbec objevuje“ (s. 23). Pýta sa teda, či voľba koiť podľa existujúcej normy a venovať sa intenzívnemu materstvu je vôbec voľbou a či nie je skôr Hobsonovou voľbou, v ktorej neexistuje výber medzi rôznymi možnosťami.

¹ Česky „kojení“. V svojom posudku budem pre lepšiu zrozumiteľnosť prevažne českých čitateľiek a čitateľov posudku používať v slovenčine nespisovný výraz „kojenie“.

² Press Association. (2018). Breastfeeding: woman's choice must be respected, midwives told. *Guardian*. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2018/jun/12/breastfeeding-womans-choice-must-be-respected-midwives-told>

Metodologická kapitola je detailná a ukazuje vysokú mieru výskumníckej reflexivity autorky. Chcem zdôrazniť, že na jej podobe – a podobe celého výskumu – majú nepochybne podiel poznatky a zručnosti, ktoré si študentka osvojila počas kurzov dr. Petry Ezzeddine a doc. Zuzany Kiczkovéj venujúce sa práve výskumným rozhovorom. Študentka podrobne opisuje predovšetkým svoje analytické postupy, využitie analytického softvéru, a objasňuje tu aj logiku organizácie analytickej časti predloženej diplomovej práce.

Analytickú časť autorka organizuje podľa tém, neustále však objasňuje súvislosti medzi jednotlivými témami. Oceňujem to, že autorka je v svojom premýšľaní a argumentovaní konzekventná a domýšľa predpoklady a príčiny toho, prečo sa norma kojenia v rozprávaní jej narátoriek konštruuje tak, ako sa konštruuje (por. napr. diskusiu o absencii alternatívnej argumentácie umožňujúcej prijať aj nekojenie na s. 51 alebo diskusiu o vylúčení partnerov z účasti na starostlivosti o dieťa a vlastne nemožnosti symetrického využívania rodičovského voľna jedným aj druhým partnerom na s. 82 a ď.). Nechcem tu opakovať jej hlavné výskumné zistenia – a to aj z toho dôvodu, že by som sa mohla dopustiť zjednodušenia textu, ktorý sa snaží byť neustále reflexívny. Stručne len uvediem, že oceňujem nejednostrannosť výkladu autorky. Jej zásadný argument hovorí o tom, že existujúca norma kojenia je „silne esencialistická, marginalizujúca, exkluzívna a direktívna“ (s. 89). Zároveň však autorka uznáva aj spokojnosť časti svojich narátoriek s normou kojenia, ktorú sa im podľa všetkého dari naplňať a dáva hlas práve aj týmto ženám.

Ako píše autorka v metodologickej časti, jej paradigma je konštruktivistická aj kriticko-teoretická. V závere pripomína svoju vieru, že diplomová práca poslúži ako možné východisko pre diskusiu, ktorá by prelomila umlčovanie hlasov žien nesúzniacich s dominantnou normou kojenia. Myslím, že predložená práca nielen v svojich takto formulovaných zámeroch, ale aj v svojej analýze a záveroch, naplňa ideály a ciele kritického feministického výskumu.

Bolo by dobré, keby výskumná cesta Ivy Podhrázskej neskončila obhajobou. Jej zistenia by určite mohli – a mali – zaujímať akademickú obec aj laickú verejnosť. Autorku práce by som preto rada podporila v tom, aby zistenia svojej diplomovej práce publikovala v odborných časopisoch (napr. *Gender a výzkum*) a prípadne aj v médiách orientovaných na širšiu verejnosť.

Prácu odporúčam na obhajobu a navrhujem ju hodnotiť známkou výborne.

Ľubica Kobová, PhD.

13. 9. 2018, Praha